

ΝΟΕΛ ΜΠΑΞΕΡ

Από τη συγγραφέα του μπεστ σέλερ
ΑΠΟ ΔΡΥ ΠΑΛΙΑ ΚΙ ΑΠΟ ΠΕΤΡΑ

ΤΗ ΝΥΧΤΑ ΠΟΥ ΓΥΡΙΣΕ Ο ΧΡΟΝΟΣ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Ε Π Π Η Ν Ι Κ Η Π Ο Γ Ο Τ Ε Χ Ν Ι Α

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Τη νύχτα που γύρισε ο χρόνος**

ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Νοέλ Μπάξεο

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Χριστίνα Γιατζόγλου

ΣΥΝΘΕΣΗ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Χρυσούλα Μπουκουβάλα

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Ραλλού Ρουχωτά

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: Άγγελος Ελευθέρος & ΣΙΑ Ο.Ε.

ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Κωνσταντίνα Παναγιώτου & ΣΙΑ Ο.Ε.

© Νοέλ Μπάξεο, 2009

© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2010

Πρώτη έκδοση: Φεβρουάριος 2010

ISBN 978-960-453-680-1

Τυπώθηκε σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτιού.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής αδείας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.
Έδρα: Τατοίου 121
144 52 Μεταμόρφωση
Βιβλιοπωλείο: Μαυρομιχάλη 1
106 79 Αθήνα
Τηλ.: 2102804800
Telefax: 2102819550
www.psichogios.gr
e-mail: info@psichogios.gr

PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.
Head office: 121, Tatoiu Str.
144 52 Metamorfossi, Greece
Bookstore: 1, Mavromichali Str.
106 79 Athens, Greece
Tel.: 2102804800
Telefax: 2102819550
www.psichogios.gr
e-mail: info@psichogios.gr

ΝΟΕΛ ΜΠΆΞΕΡ

ΤΗ ΝΥΧΤΑ
ΠΟΥ ΓΥΡΙΣΕ
Ο ΧΡΟΝΟΣ

Τη μέρα, δίγες ώρες πριν
(Εισαγωγή)

Η Σουλτάνα Καπαγιαννίδου άνοιξε το παντζούρι σπρώχνοντάς το προς τα έξω με δύναμη. Γνώριζε από προηγούμενες επισκέψεις της ότι το παράθυρο αυτό είχε τον τρόπο του. Το άνοιξε διάπλατα. Η πλαγιά με τις φουντουκιές την καλωσόρισε στο βάθος. Άφησε το βλέμμα της να ταξιδέψει στην πλαγιά του βουνού, εκεί που ο προπάππος της καλλιεργούσε τις φουντουκιές του.

Ύστερα στηρίχτηκε με τους αγκώνες στο περβάζι για να χαζέψει την αυλή με την ησυχία της. Να περάσει την ώρα της. Σήμερα ο χρόνος δεν έλεγε να τρέξει. Το σημερινό απόγευμα της φαινόταν διπλάσιο σε χρόνο από το χθεσινό. Έβγαλε το κεφάλι της προς τα έξω, όσο μπορούσε πιο έξω, σαν τη χελώνα, για να δει τι γίνεται στο διπλανό σπίτι της θείας της της Οζγκιούρ.

Είχαν ανάψει τα πρώτα φώτα στο ισόγειο. Και τα αίματα έχουν ανάψει, σκέφτηκε η Σουλτάνα ακούγοντας τις φωνές από το άλλο σπίτι. Μισόκλεισε τα μάτια της από συνήθεια. Από μικρή, οι θυμωμένες γυναικείες φωνές της γρατζουνούσαν τα αυτιά. Μισοκλείνοντας τα μάτια έβρισκε ότι μικραίνει και ο ακουστικός πόρος, το χωνί της εισόδου του ήχου. Έφραζε η πύλη του αυτιού της και ησύχαζε.

Η τσιριχτή φωνή της Καντιφέ δεν έλεγε να σταματήσει. Κι αυτό σήμαινε πως τα είχε πάλι με τη δύστυχη τη Νεμπιέ. Πού θα πάει αυτό το βιολί; αναρωτήθηκε η Σουλτάνα κι έσκυψε ξανά μπροστά να επιθεωρήσει.

Έτσι όπως ήταν σκυμμένη, σήκωσε το βλέμμα της ψηλά, στα δυο μπαλκόνια που ακουμπούσαν μεταξύ τους. Στο παλιό μπαλ-

κόνι που είχε χτίσει ο προπάππος της Σουλτάνας είχε κολλήσει η γωνία από το μπαλκόνι του μοντέρνου σπιτιού που στρώμωσε ο Αϊγκιούν, ο μεγαλύτερος ξάδερφός της, στην αυλή. Κάποιο παιδί είχε δέσει έναν πολύχρωμο ανεμόμυλο εκεί που τα δυο μπαλκόνια ενώνονταν, αγκαλιαζόταν η παλιά εποχή με τη νέα και το χθες με το σήμερα της οικογένειας. Όσο και να κοπιάζει ο ανεμόμυλος κάνοντας γύρους, δεν κάνει το θέαμα ωραίο, σκέφτηκε η Σουλτάνα λυπημένη.

Στην πρώτη της επίσκεψη στην Κερασούντα, όταν είχε έρθει στον Πόντο για να επισκεφθεί το σπίτι όπου γεννήθηκε η γιαγιά της η Σουλτάνα, ο Αϊγκιούν δεν είχε χτίσει ακόμη το σπίτι στην αυλή και σωζόταν το παλιό πλυσταριό και η αμυδαλιά.

«Το βρήκα το πλυσταριό σου!» ήταν το πρώτο που ανακοίνωσε στη γιαγιά της επιστρέφοντας. «Η Οζγκιούρ το έχει ακόμη πλυσταριό».

«Μην τη λες έτσι!» την κατσάδιασε. «Εγώ Ευδοκία την άφησα».

«Κι εγώ Οζγκιούρ τη βρήκα», της αντιμίλησε η εγγονή.

Η Σουλτάνα ήταν ευτυχής που είχε προλάβει να δει το πλυσταριό των διηγήσεων της γιαγιάς της όπου την έκρυβαν, μικρή, όπως της έλεγε, όταν ερχόταν σπίτι τους ο θεός της, τάχα μου για επίσκεψη ή με αστείες αφορμές.

Το έκρυβαν το κοριτσάκι μην το δει ο θεός της, ο μετέπειτα άντρας της, χωρίς να περνάει από το μυαλό τους πως το πεπρωμένο ο άνθρωπος δεν μπορεί να το αλλάξει.

Της είχε διηγηθεί άπειρες φορές η γιαγιά πώς την έκλειναν άρον άρον στο πλυσταριό, όπου δεν είχε να κάνει τίποτα εκεί μέσα. Με τη σκάφη ή με την καζάνα της μπουγάδας να παίζει, Έτσι, φόραγε τα ψηλά ξύλινα τσόκαρα και περπατούσε πάνω-κάτω σαν να ήταν γόβες, παριστάνοντας τη μεγάλη κυρία. Της έλεγε ότι έκανε τη σπουδαία περπατώντας με τα τσόκαρα και λικνίζοντας τους παιδικούς γοφούς της. Αλλά εκείνο που την

έκανε γυναίκα στο μυαλό της ήταν ο θόρυβος της περπατησιάς της, το τσίκι τσίκι που έκαναν τα τσόκαρα.

Η γιαγιά τής διηγούνταν αυτό το γεγονός σαν παραμύθι. Ήθελε να ωραιοποιήσει την πραγματικότητα, μην τυχόν το παρελθόν πληγώσει και την εγγονή της. Το παρελθόν όμως, όσο είναι ζωντανό, όσο το κουβαλούν στην πλάτη τους οι άνθρωποι, δε χάνει την ικανότητά του να πληγώνει. Αυτό δεν ήξερε η γιαγιά.

Για να αλλάξει θέμα από τα δυσάρεστα, η Σουλτάνα ακούμπησε τη σκέψη της εκεί όπου είχε βολευτεί το βλέμμα της. Στη μικρή Γιαζμίν. Το κοριτσάκι, καθισμένο στην αυλή με την πλάτη γυρισμένη στο σπίτι, βασάνιζε την κούκλα που της είχε φέρει δώρο από την Ελλάδα, ντύνοντας και ξεντύνοντάς την.

Η Σουλτάνα παρακολούθησε για λίγο με τρυφερότητα το στερονοπούλι του Αϊγκιούν. Η πλεξούδα της τελείωνε σε μια ουρίτσα λεπτή σαν το μικρό της δαχτυλάκι, που, καθώς στριφογύριζε το κεφάλι της η Γιαζμίν, σκούπιζε το πεζούλι όπου καθόταν. Μέτρησε τα τσουλούφια που πετάγονταν άτακτα δεξιά και αριστερά. Μέχρι και τα τσουλούφια σ' αυτό το παιδί είναι άτακτα, σκέφτηκε και χαμογέλασε ευχαριστημένη. Της άρεσε η Γιαζμίν. Αυτή θα γίνει όπως εγώ. Είναι γεννημένη Σουλτάνα, μονολόγησε, και αυτή η προοπτική τη χαροποίησε.

Από το σπίτι της Οζγκιούρ ακούστηκαν τώρα τραγούδια. Τούρκοι αμανέδες εκσυγχρονισμένοι με μουσικές αμερικανιές. «Θα είμαι πάντοτε δική σου» υποσχόταν τραγουδιστά μια γυναίκα με γλυκιά φωνή. Αλλά όλη η γλυκύτητα χάθηκε στη στιγμή με την προσταγή της Καντιφέ να κλείσει η Νεμπιέ το ράδιο.

«Αμάν!» φώναξε η Καντιφέ στη διαπασών.

Η Γιαζμίν, απορημένη, γύρισε για μια στιγμή το κεφάλι της και μετά επέστρεψε στην κούκλα της που δεν ήθελε να φορέσει τα παπούτσια της ανάποδα.

Ακόμα και η γάτα της αυλής, ενοχλημένη, γύρισε το κεφάλι της προς την κατεύθυνση της Καντιφέ και του «αμάν». Μόλις όμως είδε τη Σουλτάνα να την κοιτάζει, με το που ανταμώθηκαν

τα βλέμματά τους, γύρισε ξανά επιδεικτικά την πλάτη της και συνέχισε να κουνάει θυμωμένα την απόληξη της ουράς της.

Η Σουλτάνα αναστέναξε. Πέρσι που είχε αφήσει για λίγο ανοιχτή την πόρτα της, σ' αυτό το ίδιο δωμάτιο που έμενε πάντα όταν ερχόταν πίσω στον Πόντο από τότε που ο Αϊγκιούν έχτισε το νέο σπίτι, η γάτα είχε τρυπώσει μέσα κι είχε κρυφτεί πίσω από το παλιό ψυγείο για να γεννήσει τα μικρά της. Γρου γρου γρου άκουγε όλη τη νύχτα και δεν μπορούσε να καταλάβει αν έκανε έτσι το ψυγείο ή κάτι άλλο.

Με το φως της μέρας ανακάλυψε πίσω από το μοτέρ του ψυγείου στριμωγμένη τη γάτα με τα νεογέννητα γατάκια της. Το είπε στον Αϊγκιούν κι αυτός γέμισε νερό τον πλαστικό κουβά της αυλής. «Για το Θεό, Αϊγκιούν!» τον είχε ικετεύσει, ξεχνώντας πως ο ξάδερφός της δεν έχει τον ίδιο Θεό.

Η γάτα δε συγχώρησε ποτέ τη Σουλτάνα. Πέρασαν τόσκι μήνες και τώρα που ξαναήρθε στην Κερασούντα, πάλι τα ίδια. Την έβρισκε πάντα μπροστά της στην αυλή, με τη ράχη επιδεικτικά γυρισμένη, για να της θυμίζει ότι πρόδωσε τα μικρά της στον Αϊγκιούν με τον κουβά.

Η Σουλτάνα αναστέναξε ξανά, απομακρύνθηκε από το παράθυρο και πήρε πάλι τη θέση της στη γούβα που είχε σχηματίσει το σώμα της στο μαλακό ντιβάνι. Κοίταξε το ρολόι. Η ώρα είχε ξεχαστεί. Με το ζόρι πέρασαν δέκα λεπτάκια. Αποφάσισε να πάψει να σκέφτεται και κόλλησε το βλέμμα της, για να κολλήσει και το μυαλό της, στον Παρθενώνα που ήταν κρεμασμένος στον τοίχο. «Ο Παρθενών του Περικλέους, αναπαράστασις» έγραφε με τόσο διαγραμματάκια στο κάτω μέρος του παζλ που το είχαν κάνει κάδρο. Θυμήθηκε πότε είχε φέρει το παζλ δώρο από την Ελλάδα στα αντίψια της. Και τι υποδοχή είχε τύχει ο Παρθενώνας.

«Τείζε, Νίτζα γιοκ μι;» την είχε ρωτήσει ο εννιάχρονος τότε Σουλείμάν ο τρομερός, ψαχουλεύοντας με το βλέμμα την ανοιχτή βαλίτσα της με την ελπίδα ότι η θεία του του είχε φέρει από την Ελλάδα δώρο ένα κουκλάκι Νίτζα.

«Νίτζα;» επανέλαβε η Σουλτάνα μιμούμενη την τούρκικη προφορά του Σουλεϊμάν. «Τι είναι τούτο;» ρώτησε τον Αϊγκιούν.

Εκείνος έβγαλε τα γέλια. «Στην Ελλάδα δεν έχουν Νίτζα», εξήγησε γελώντας στο γιο του. «Όλοι είναι καλοί».

Τώρα το παζλ είχε γίνει κάδρο και κρεμόταν πάνω από το κεφάλι της. Έπρεπε να έρθει στην Κερασούντα για να κοιμάται και να ξυπνάει κάτω από τον Παρθενώνα. Στην Αθήνα έμενε σε έναν παράδρομο της Πανόρμου. Από τον πρώτο όροφο, με τόσες ψηλές πολυκατοικίες γύρω της, δεν έβλεπε την Ακρόπολη ούτε με το κιάλι.

Έσυρε το βλέμμα της λίγο πιο κάτω. Ο τοίχος όπου ακουμπούσε το ντιβάνι ήταν καλυμμένος, σε όλο το μήκος του, με ένα παραδοσιακό ανατολίτικο ταπισερί. Χανούμισσες έπαιρναν το λουτρό τους και γυναίκες με τουρμπάνι τους πρόσφεραν μέσα σε δίσκους όλα τα καλά.

Στην Κερασούντα ο Παρθενώνας μας γειτονεύει μ' ένα τούρκικο χαμάμ, σκέφτηκε και την έπιασαν τα γέλια.

Το ταπισερί της θύμισε κάπως αυτό που είχε στον τοίχο του κρεβατιού της η γιαγιά της στο προσφυγικό τους στο Κρουονέρι, έξω από την Καβάλα. «Μη φτάσετε δα κι ως εκεί!» είπε φωναχτά στις σκέψεις της και ξανακοίταξε το ρολόι. Η ώρα είχε προχωρήσει άλλα δέκα λεπτά. Και τα δέκα που πέρασαν καθώς κοίταζα από το παράθυρο, σύνολο είκοσι. Καλά πάμε! μονολόγησε και γύρισε στο πλάι. Η ματιά της σφάλωσε στο ράφι, στους δυο κόκκινους τόμους με την *Κύρου Ανάβαση* του Ξενοφώντα.

Δε θα άντεχε απόψε μία ακόμα Κύρου Ανάβαση.

Βολεύτηκε στο ντιβάνι σε άλλη στάση.

Έτσι ξαπλωμένη, τώρα είχε θέα το ψυγείο. Είχαν βάλει το παλιό ψυγείο σ' αυτό το δωματιάκι, σαν επικουρικό, και το είχαν καλύψει με ένα ύφασμα ντιβανοκασέλας ξεθωριασμένο κατά τόπους από τον ήλιο. Από πάνω το είχαν στολίσει με ένα τραπεζομάντιλο κεντημένο με λουλούδια στην μπορντούρα και στρω-

μένο τριγωνικά, να κρέμεται η μία του γωνία σαν γλώσσα. Γρου γρου γρου έκανε το μοτέρ σαν να της μιλούσε. Η Σουλτάνα χαμογέλασε στο ψυγείο.

Στη δουλειά της είχε δει πολλές φορές ανθρώπους να μιλάνε στις πόρτες, γέροντες να κουβεντιάζουν με τα παπούτσια τους, γυναίκες να ανοίγουν την τσάντα τους και να της διηγούνται τη ζωή τους.

Ίδια μ' αυτούς έγινα! Ανατρίχιασε στη σκέψη αυτή.

Για να αποδείξει στον εαυτό της ότι διέφερε απ' αυτούς, σηκώθηκε και βαριεστημένα πλησίασε το ψυγείο. Σήκωσε πρώτα το τραπεζομάντιλο και μετά το ύφασμα. Σαν να σηκώνω μισοφόρια, σκέφτηκε. Το άνοιξε και επιθεώρησε το εσωτερικό του με προσοχή. Τελικά η δουλειά αφήνει χούι. Δεν εξηγείται αλλιώς, δικαιολόγησε τον εαυτό της για την αδιακρισία της. Παρ' όλα αυτά συνέχισε.

Η Σουλτάνα πάντοτε συνέχιζε ως το τέλος. Άνοιξε ένα ένα τα τάπερ, θαύμασε το μέγεθος των αυγών υπολογίζοντας με το μάτι τα δίκροκα, γύρισε το κουνέλι από την άλλη μεριά για να μην την κοιτάζει και, τέλος, δεν άντεξε, έκανε αυτό που ήθελε να κάνει εξαρχής, βούτηξε το δάχτυλό της και γεύτηκε το ιμάμ μπαϊλντί. Πήρε δυο και τρεις φορές, στρώνοντας κάθε φορά το λειψό για να μη φαίνεται.

«Οχ αμάν!» είπε δυνατά. «Πάλι θα γίνει σκοτωμός».

Αναγνώρισε στο φαγητό το μαγείρεμα της Νεμπιέ. Κακομαγειρεμένο. Λειψός χρόνος στη φωτιά, όπως πάντα. Τούρκικο αλντέντε μόνο η Νεμπιέ μαγείρευε στο σπίτι. Η Καντιφέ τα μαγείρευε νιανιά. «Έτσι αρέσαν στην Οζγκιούρ», καμάρωνε.

«Οχ αμάν! Ποιος την ακούει πάλι την Καντιφέ!» αναφώνησε.

Ανακάλεσε στο μυαλό της τον μεγάλο καβγά στο τραπέζι κατά την πρώτη της επίσκεψη στην Κερασούντα. Το πιλάφι της Νεμπιέ δεν τρωγόταν, ήταν γεγονός, αλλά αυτός δεν ήταν λόγος να πέσουν να τη φάνε. Άλλος ήταν ο λόγος, και τον είχε ανακαλύψει η Σουλτάνα: Εξαιτίας της Νεμπιέ, όχι δηλαδή ακριβώς, αλ-

λά επειδή έτυχε να είναι η Νεμπιέ, μπήκε φυλακή ο Τζανέρ, ο μικρότερος γιος της Οζγκιούρ.

Η Σουλτάνα είχε χρόνο να ξοδέψει κι έτσι βολτάρισε στην ιστορία του Τζανέρ.

Ο πατέρας τής Νεμπιέ του είχε τάξει προίκα το φορητό του, αλλά όταν αυτός παντρεύτηκε τη Νεμπιέ, ο πεθερός έκανε πίσω και το χάρισε στον άλλο του γαμπρό, αυτόν που πήρε την Γκιουλτσίν τη «Γρουσούζα». Ο Τζανέρ του ζήτησε το φορητό, στην αρχή λογοφέρανε, ύστερα ήρθανε στα χέρια, και σε μια κακή στιγμή, γιατί η κακή στιγμή φέρνει το κακό, ο χειροδύναμος Τζανέρ σκούνησε με θυμό τον πεθερό του που έχασε την ισορροπία του κι έπεσε πίσω χτυπώντας το κεφάλι του, πάνω από το σβέγκο, σε μια πέτρα που για κακή του ώρα βρισκόταν εκεί και τον περιέμενε.

Έμεινε στον τόπο. Ο Τζανέρ καταδικάστηκε, μπήκε φυλακή, και η οικογένειά του δε συγχώρησε τη Νεμπιέ. Κι ας μην έφταιξε η ίδια. Η Νεμπιέ έμεινε στην οικογένεια του άντρα της υπομένοντας τρεις φορές χειρότερα απ' ό,τι τραβάει ο άντρας της στη φυλακή.

«Και πού να πάω; Πουθενά δεν είναι καλά», το φιλοσόφησε.

«Τότε, μέχρι να αποφυλακιστεί, γιατί δεν πας στις αδελφές σου, σ' εκείνη με το φορητό;» τη ρώτησε ευθέως η Σουλτάνα.

«Δεν τρελάθηκα να πάω στις Γρουσούζας!» την αποστόμωσε η Νεμπιέ.

Εκμυστηρεύτηκε στη Σουλτάνα και το άλλο: «Καλά έκανε ο πατέρας μου. Τι να 'κανε;»

Ήταν η νύχτα που είχαν βγει τα μυστικά. Είχαν σεργιανίσει έξω και με την αυγή κρύφτηκαν πάλι στις ανθρώπινες καρδιές.

«Έπρεπε ο πατέρας να παντρεύει την Γκιουλτσίν, τι να την έκανε!»

Διηγήθηκε στη Σουλτάνα την ατυχία της αδελφής της. Πως την αρραβώνιασαν όταν ήταν στη δροσιά της, αλλά ο αρραβωνιαστικός της την παραμονή του γάμου κρεμάστηκε. Τότε είχαν

ειπωθεί πολλά, μεταξύ άλλων ότι ο αρραβωνιαστικός της ήταν ερωτευμένος με την αδελφή του και δεν μπόρεσε να αντέξει την ιδέα να είναι παντρεμένος με άλλη.

Η Σουλτάνα, από την πείρα της, δεν είχε καμιά αμφιβολία ότι αυτή ήταν η αλήθεια.

«Μεγάλη γρουσουζιά!» το θεώρησε η Νεμπιέ. Το ίδιο και ο κόσμος.

Θεωρήθηκε η αδελφή της γρουσουζα και κανένας δεν την έπαιρνε γυναίκα του. Με τα χρόνια η Γκιουλτσίν ξίνισε, σταφίδιασε, μέχρι και μουστάκι έβγαλε. Ήταν φανερό πως γαμπρό δε θα βρισके. Ο πατέρας τους την πήρε τότε και τη γύριζε στα σπίτια των αρσενικών αδελφών της· ποιος θα την πάρει σπίτι του.

«Τη Γρουσουζα θα βάλουμε στο σπίτι μας; Είσαι καλά;» του το ξέκοψαν ο ένας μετά τον άλλο.

Εκείνος κατάλαβε ότι δεν είχε άλλη λύση παρά να την παντρέψει πάση θυσία. Με όποιο κόστος. Πάνω εκεί επιτέλους δούλεψε η τύχη. Κάποιος συγχωριανός είχε ένα φορηγό που στα καλά καθούμενα πήρε φωτιά. Ο άνθρωπος αυτός δεν είχε και πολύ μυαλό στο κεφάλι του, ήταν γνωστό. Κεφάλι καρφίτσας σε κορμί γίγαντα. Πόσο μυαλό να χωρέσει;

Ο πατέρας τους, όταν το έμαθε, πλημμύρισε από χαρά. Τον πήρε παράμερα στο καφενείο και τον παρηγόρησε: «Μη στενοχωριέσαι, μπρε! Να, πάρε το δικό μου φορηγό».

Καθώς αυτός άπλωσε το χέρι του να πάρει το κλειδί, του πέταξε και το υπόλοιπο:

«Αλλά μαζί θα πάρεις και την κόρη μου».

Ακόμα κι αυτός ο άντρας, με το μυαλό κουκούτσι, δίστασε.

«Φορηγό και κόρη πάνε μαζί», του ξεκαθάρισε ο πατέρας. «Η κόρη μου, πες, είναι ακόμα ένα κλειδί στην αρμαθιά με το κλειδί του φορηγού μου», είπε και κούνησε το κλειδί μπροστά στα μάτια του υποψήφιου γαμπρού.

Τα πήρε. Και το φορηγό και τη Γρουσουζα. Άσχετα αν δε χρησιμοποίησε το φορηγό μετά, γιατί εκ των υστέρων σκέφτη-

κε ότι με τη Γρουσούζα γυναίκα του κάτι τρομερό θα του συνέβαινε, κι έτσι δεν τολμούσε να γυρίσει ούτε το κλειδί στη μηχανή. Έμεινε το φορηγό παρκαρισμένο έξω από το σπίτι τους, να τους κρύβει τον ήλιο.

«Εκεί κάθεται το φορηγό;» τη διέκοψε η Σουλτάνα από επαγγελματική συνήθεια, να μη μένουν κενά στην ιστορία.

«Εκεί!» την πληροφόρησε η Νεμπιέ. «Το έκανε κοτέτσι. Κατέβασε τα παράθυρα ο γαμπρός μου και σκόρπισε άχυρα στα καθίσματα για να μπαίνουν μέσα οι κότες και να γεννάνε τα αυγά τους».

«Από το να κάθεται έτσι το φορηγό!» το βρήκε λογικό η Σουλτάνα.

«Δεν το έκανε για το φορηγό. Ούτε για τις κότες. Για την αδελφή μου το έκανε που, όποτε την έδερνε, του ξέφευγε, έτρεχε στο φορηγό του πατέρα μας κι έκλεινε από μέσα τις ασφάλειες. Γι' αυτό το έκανε κοτέτσι ο γαμπρός μου, για να μην του φεύγει πια και να τη δέρνει με την ευκολία του. Τι νόμιζες, καημένη Σουλτάνα! Ότι για τα αυγά νοιαζόταν; Δε σας δέρνουν οι άντρες σας εσάς στην Ελλάδα;»

Κι ως της είχε σκοτώσει τον πατέρα, είχε δικαιώσει τον άντρα της η Νεμπιέ: «Και με το δίκιο του είχε θυμώσει ο Τζανέρ. Του το είχε ταγμένο το φορηγό. Το σωστό να λέγεται».

Δικαίωνε, από την άλλη, και τον πατέρα της.

«Τι να 'κανε ο πατέρας; Κι εκείνος είχε δίκιο».

«Όλοι είχαν δίκιο, μωρέ Νεμπιέ;» της είπε η Σουλτάνα.

«Σ' αυτή την περίπτωση όλοι». Δεν είχε καμιά αμφιβολία η Νεμπιέ.

Η Σουλτάνα πήρε άλλη μια δαχτυλιά από το φαγητό. Με το μιάμ μπαϊλντί σου να δούμε αν αύριο στο τραπέζι θα βρεις πως έχουν όλοι δίκιο, σκέφτηκε. Έχωσε πάλι το δάχτυλο, αυτή τη φορά στο γιαουρτλού κεμπάπ. Τελευταία φορά! είπε μέσα της και το έφερε στο στόμα. Οχ οχ οχ τι έχει να γίνει!

Θυμήθηκε τι είχε γίνει με το ατζέμ πιάφ, που το ρύζι έσπαζε δόντια.

«Κρίτσι κρίτσι κάνει το πιάφι σου!» ήταν η ετυμηγορία της Καντιφέ με το που το έβαλε στο στόμα της.

Άφησε το κουτάλι και ξεκίνησε την κατσάδα.

Η Σουλτάνα είχε μείνει με την μπουκιά αμάσητη μην πιστεύοντας στα αυτιά της ότι αυτή ήταν η οικογένειά της, το τούρκικο κλαδί της. «Έτσι το φτιάχνουμε κι εμείς το πιάφι στην Ελλάδα», είπε φιλήσυχα. Λυπήθηκε την κοπελίτσα που το είχε μαγειρέψει, τη Νεμπιέ, που είχε γίνει κατακόκκινη από ντροπή. «Έτσι είναι το καλό πιάφι».

Η Καντιφέ άφησε τη φράση μισοτελειωμένη στο στόμα της. Κοίταξε αποσβολωμένη τη Σουλτάνα. «Έτσι; Κάνει κρίτσι κρίτσι το πιάφι στην Ελλάδα;» τη ρώτησε ξεχνώντας να κατεβάσει τον τόνο της φωνής της.

«Ναι», είπε ψέματα η Σουλτάνα.

«Τι να πω!» είπε η Καντιφέ και σίγησε.

Η Σουλτάνα σκέπασε πάλι τα ταψιά, σαν να μην τα είχε αγγίξει άνθρωπος. Έκλεισε το ψυγείο και ξανάστρωσε τα μισοφόρια του.

Κοίταξε το ρολόι της. Είχαν περάσει άλλα δέκα λεπτά.

Το βλέμμα της έπεσε στο πλάι του ψυγείου· το ανέμεναν ένα ζευγάρι γυναικείες παντόφλες και ένα ζευγάρι παιδικά κοριτοίστικα παπούτσια. Κόκκινα, με τρυπούλες που σχημάτιζαν μια μεγάλη καρδιά. Τι δυσανάλογα μεγάλη καρδιά για ένα παιδί! Απόρησε.

Άρχισε από τις παντόφλες. Τις μελέτησε για λίγο σιωπηλή.

Δυο χνάρια από φτέρνες στην ίδια παντόφλα! Δυο γυναίκες τις φοράνε, συμπέρανε.

Τις άφησε στη θέση τους και πήρε το ένα παπουτσάκι. Το έβαλε στην ανοιχτή παλάμη της. Χαλίκια κλοτσούσε; αναρωτή-

θηκε παρατηρώντας πόσο φθαρμένο ήταν το μπροστινό μέρος του. Κάποιος είχε καλύψει τα γδαρσίματα, πρόχειρα, με κόκκινο μαρκαδόρο.

Γύρισε τη ματιά της σαν περισκόπιο στο δωμάτιο. Δεν είχε με τι άλλο να ασχοληθεί. Ξανακοίταξε το ρολόι της. Απελπίστηκε. Αναρωτήθηκε αν αυτό που σχεδίαζε για την αποψινή νύχτα ήταν απελπισία ή τρέλα.

Τρέλα, αποφάνθηκε χωρίς δυσκολία. Μια πολύ λογική τρέλα.

Κάθισε στο τραπέζι, έβγαλε το ρολόι της, το έστησε μπροστά της και το κοίταξε. Στο μυαλό της στροβιλίζονταν οι σκέψεις αναζητώντας διέξοδο. Έπιασε τους κροτάφους της με τα χέρια της. Δεν είναι η ώρα σας, καθησύχασε τις σκέψεις της. Έχουμε όλο το χρόνο. Μια μια θα ελευθερωθείτε σαν πέσει η νύχτα. Έτσι το είπαμε! Έτσι το θέλω! Όχι τώρα! Ησυχάστε!

Η Σουλτάνα επανέλαβε, αυτή τη φορά δυνατά για να την ακούσουν και οι τοίχοι, να το ακούσει και το ψυγείο με τα μισοφόρια και τα κόκκινα παπουτσάκια με την καρδιά, όλα στο δωμάτιο να ακούσουν καθαρά και ξάστερα, ακόμα και ο εαυτός της, αυτό που έλεγε από μέσα της σε όλο το δρόμο ερχόμενη στην Κερασούντα, «Τη νύχτα που θα γίνω πενήντα χρονών, ή θα αλλάξω τη ζωή μου ή δε θα την αλλάξω!»

Με το που το ξεστόμισε, πετάχτηκαν στην επιφάνεια, σαν να ήρθε επιτέλους η ώρα τους να βγούνε στη σκηνή, τα δυο διλήμματα που αντιμετώπιζε. Μεγάλα διλήμματα. Γιγαντιαία και δυσθεώρητα. Με το ζόρι χωρούσαν στο νου της.

Δεν είναι η ώρα σας! Τη νύχτα είπαμε! Η αποψινή θα είναι η πιο μακριά νύχτα. Πιο μεγάλη κι από την πολύ μακριά τελευταία νύχτα της γιαγιάς Σουλτάνας. Απόψε, όταν η νύχτα τελειώσει στην αυγή, μπορεί να είμαι η ίδια, μπορεί όμως και διαφορετική. Το σίγουρο είναι πως θα είμαι πενήντα χρονών και θα ξεκινάω το δεύτερο ημίχρονο του βίου μου. Το άλλο τόσο μισό μου, αν έχω πάρει από τη γιαγιά και την αδελφή της την Οζγκιούρ που κοντοπάτησε τα εκατό, σκέφτηκε.

Δεν απέφυγε τη σκέψη που δεν ήθελε να κάνει, πόσο ξαφνικά άλλαξαν τα δεδομένα στη ζωή της. Και την προσωπική και την επαγγελματική. Το ότι αυτό συνέβη ταυτόχρονα, συνέχιζε να την ξαφνιάζει. Αν είχε θέση στη συμπαγή λογική της, θα της περνούσε από το μυαλό το κισμέτ. Το αόρατο μοιραίο στο οποίο απέδιδε τα καλά και τα κακά η γιαγιά της. Μια αστυνομικός όμως, με πείρα στο έγκλημα όπως ήταν η Σουλτάνα, θέλει πειστήρια.

«Οι σκέψεις μου ήταν πάντα τακτοποιημένες σαν το λογαριασμό του σουπερμάρκετ. Τι στραβό έκανα τούτη τη φορά;» είπε δυνατά.

Η Σουλτάνα σόπασε για να το σκεφτεί. Ήταν μαθημένη από τη δουλειά της να μην αφήνει τα ερωτηματικά ήσυχα. Από ένα σημείο του μυαλού της διέρρευσαν σκόρπιες καταχωρίσεις μνήμης:

Ο Λυκούργος της να μαθαίνει τάβλι και ελληνικές βρυσιές στον Γερμανό, στον γλυκό Βόλφραμ, που έγινε πατριός της επειδή η μητέρα της αναζητούσε μια πατρίδα. Η γιαγιά Σουλτάνα καθισμένη σαν σουλτάνα στη θέση του συνοδηγού της λευκής Μερσεντές, κι αυτή και η μητέρα της σαν κοριτσόπουλα να τραγουδούν στο πίσω κάθισμα.

Ο Λυκούργος εν ώρα εργασίας. Ο ίδιος να θρηνεί στο μπάνιο του σπιτιού της. Η πρόταση γάμου που ήρθε αργότερα, καθυστερημένη στο ραντεβού της.

Τον εαυτό της να χαμηλώνει το βουνό από χαρτιά πάνω στο γραφείο της, στο Αστυνομικό Μέγαρο στη Λεωφόρο Αλεξάνδρας. Να πετάει στα σκουπίδια παλιές υποθέσεις, αντίγραφα καταθέσεων και ονόματα μαρτύρων. Να νίπτει τας χείρας της με αρωματικά μαντιλάκια μιας χρήσης.

Με θαυμασμό να παρατηρεί στο δάπεδο μιας αυλής ένα λουλούδι φτιαγμένο από βότσαλα. Και, ακίνητη, να στέκεται μπροστά σε ένα βοτσαλωτό κατώφλι που δεν ήθελε να το πατήσει.

Να περιφέρεται σε υποβαθμισμένα δρομάκια στο κέντρο της Αθήνας, να κοντοστέκεται παράμερα και να φωτογραφίζει με το βλέμμα περαστικούς δυστυχημένους ανθρώπους. Να βλέπει

με τρόπο στα γυάλινα μάτια τους την αντανάκλαση από τον δικό της όρκο που κατακρημνίστηκε.

Της ξανάρθε στα αυτιά το κατηγορηματικό «όχι» που της είπε η αχτένιστη πιτσιρίκα που περιμένε τον μπαμπά της, που δε θα ερχόταν, για να της φτιάξει την πλεξούδα. Κοντά σ' αυτό, ήρθε πάλι η εικόνα από την άλλη πλεξούδα, των εβδομήντα και χρόνων αυτή, κουλουριασμένη στο κουτί με τα γλυκά.

Η ίδια να ισιώνει με το χέρι το αεροπορικό εισιτήριο για Καβάλα και το εισιτήριο του πούλμαν για την Κερασούντα. Να κλειδώνει την εξώπορτα.

Ο ήχος του κλειδιού που γύρισε τρεις φορές στην κλειδαριά την επανέφερε αυτόματα στην Κερασούντα.

Η Σουλτάνα έδωσε μια καρπαζιά στον δεξιό της κρόταφο, στο σημείο που είχε εντοπίσει τη διαρροή, σαν να έβαζε πίσω την τάπα. Ξαναφυλακίστηκαν οι σκέψεις. Αναχαιτίστηκαν απότομα οι αναμνήσεις.

Δεν είναι η ώρα σας ακόμη, είπαμε! Το βράδυ στο καφενείο του Σερχάτ. Τότε θα σας βγάλω. Όταν φύγει η πελατεία και μείνουμε με τον ξάδερφό μου τον Σερχάτ οι δυο μας. Θα του ζητήσω να καθίσει απέναντί μου για να κοιτώ τα καταγάλανα μάτια της γιαγιάς Σουλτάνας, δίπλα μας η ξυλόσομπα θα καίει για να ψήνουμε τα στραγαλάκια μας, και θα του τα πω. Όλα θα του τα πω. Κι ας μην καταλαβαίνει λέξη ελληνικά. Εγώ θα του τα πω στη γλώσσα μου κι αυτός θα τα καταλάβει στη δική του, μονολόγησε.

Η Σουλτάνα ξανακοίταξε το ρολόι. Πώς σκοτώνει κανείς την ώρα;

Πήγε στο παράθυρο· έξω η νύχτα έπεφτε αργά αργά. Η Γιαζμίν είχε φύγει, την είχε μαζέψει η μάνα της. Μόνο η γάτα ήταν εκεί. Η λευκή της ράχη φέγγιζε στο μισοσκόταδο.

Πριν επιστρέψω στην Ελλάδα, πρέπει να μονοιάσω με τη γάτα, έβαλε άλλη μια δουλειά στο μυαλό της.

*Η νύχια
που τεδείωσε στην αυγή
(Στο καφενείο του Σερχάι)*

Σερχάτ, έχεις ακούσει την ιστορία του Γόρδιου δεσμού; Θυμάσαι πώς ο Μεγαλέξαντρος σήκωσε το σπαθί του και με ένα χραπ έλυσε το άλτο; Έτσι θα κάνω, μάτια μου, κι εγώ! Δε φεύγω από το καφενείο σου, σε απειλώ, μη γελάς, αν δεν έχω λύσει τον δικό μου γόρδιο δεσμό. Τον προσωπικό μου κόμπο.

Απόψε πρέπει να γίνει, γιατί απόψε είναι που γίνομαι πενήντα χρονών. Για σένα αύριο ξημερώνει απλώς μια καινούργια μέρα, για μένα όχι. Είναι η πρώτη μέρα του δεύτερου ημίχρονου της ζωής μου! Θα πατάω σε ένα νέο ημισφαίριο! Αν το δεις έτσι, τη νύχτα αυτή θα γίνει, κάπως, μη με ρωτήσεις πώς, ένα γύρισμα. Όπως ένα κέρμα που με μια κίνηση το γυρίζουμε από την κορόνα στα γράμματα. Ή σαν τη Γη όπως φαίνεται από το διάστημα, μισή φωτεινή, με τα ορεινά της και τα νερά της, και η άλλη μισή στο σκοτάδι.

Να βάλουμε μπόλικά στραγαλάκια πάνω στην ξυλόσομπα. Δε θα πάνε χαμένα, άκου με. Γιατί μπορεί να γίνει και το άλλο: Πάνω στην κουβέντα να καταλήξω ότι δε θέλω να αλλάξω και τίποτα σπουδαίο. Οπότε όλο αυτό το μπέρδεμα, και το επαγγελματικό και το προσωπικό, που στροβιλίζεται στο μυαλό μου, λύνεται αυτόματα. Το σπαθί μου ξανααμπαίνει στη θήκη του αχρησιμοποίητο, και ήσυχα και όμορφα πηγαίνουμε για ύπνο.

Δεν ξέρω από πού να ξεκινήσω, κι εσύ δεν μπορείς να με βοηθήσεις αφού δεν καταλαβαίνεις τη γλώσσα μου. Όμως κοίτα με στα μάτια και πες μου τι βλέπεις. Μη μου πεις, δεν καταλαβαίνω τόσο πολύπλοκα τούρκικα. Μόνο κοίτα με και σιώπα, μου φτάνει.

Αυτή τη φορά το ταξίδι είναι αλλιώςτικο. Δεν ήρθα στην Κε-

ρασούντα για να ερευνήσω το παρελθόν μου. Ήρθα για να ξεκινήσω το μέλλον μου. Να βρω τον εαυτό μου στις νέες συνθήκες. Έκανα τόσο δρόμο με σκοπό να ανακρίνω δύο ένοχα διλήμματα. Ένα: Έχει πια νόημα επαγγελματικά να συνεχίσω να επιλύω εγκλήματα; Δύο: Με το τέλος της συζύγου του Λυκούργου μήπως τελείωσε και η σχέση μας; Οι δύο τελεσίδικες απαντήσεις είναι το δώρο των γενεθλίων μου στον εαυτό μου.

Χρειάζομαι τη βοήθειά σου, Σερχάτ μου, για να τα λύσω, επειδή χρειάζομαι τη γιαγιά Σουλτάνα να με κοιτάζει στα μάτια. Έτσι κάναμε πάντα όταν είχα προβλήματα. Εγώ της μίλαγα ενόσω αυτή με κοιτάζε στα μάτια. Στα καταγάλανα νερά των ματιών της βυθιζόμουνα και αναγεννιόμουνα. Αναδυόμουν από τις θάλασσές της σαν την Αφροδίτη, με τη λύση στο χέρι.

Κοίτα με, Σερχάτ, με τα μάτια της κι άσε με να μιλάω.

Κράτα με να αναδυθώ.

Ποτέ δεν είσαι σίγουρος πού είναι η αρχή μιας ιστορίας. Ψάχνοντας πηγαίνεις πίσω και πίσω και πίσω κι ύστερα κοιτάς μπροστά σου και τρομάζεις που απομακρύνθηκαν τόσο πολύ!

Πώς θα ήταν σήμερα τα πράγματα, κάθομαι και σκέφτομαι, αν τη γιαγιά δεν την είχαν διώξει από τον Πόντο στον Ξεριζωμό του 1921. Αν δεν είχε γερή κράση να αντέξει στην εξορία του «λευκού θανάτου» και ήταν κι αυτή όπως η πιο μικρή της αδελφή, η Αρτεμία, που αναπαύεται αγκαλιά με μια ξένη μάνα σε ένα λάκκο σκεπασμένο πρόχειρα με πέτρες στην άκρη ενός απόμερου ορεινού μονοπατιού.

Πώς θα ήταν αν η οικογένεια του προπάππου συνέχιζε έως σήμερα να παράγει τα φουντούκια της, αν αυτές οι σελίδες της Ιστορίας που αφορούν τον Πόντο δεν είχανε γραφτεί. Αν τις είχανε αφήσει λευκές επίτηδες, σκόπιμα, από βιασύνη, για αργότερα, ή επειδή για καλή τύχη των ενόχων, πόσο μάλλον των αθώων, είχαν κολλήσει μεταξύ τους οι σελίδες.

Αν τον παππού μου, που τότε ήταν θείος μου, η οικογένεια

δεν τον είχε απομακρύνει στη Ρωσία με το πρόσχημα του εμπορίου κι έτσι αυτός να σωθεί· ο μόνος άντρας της οικογένειας που επέζησε.

Και το άλλο, γιατί ο θεός δεν μπορούσε να είναι όπως όλοι οι θείοι. Τι τον έκανε να έχει άλλα στο μυαλό του για ένα κοριτσάκι που είχε δεν είχε πατήσει τα δέκα, τη γιαγιά μου τη Σουλτάνα. Χάνεσαι όταν πας τόσο πίσω. Μπερδεύεσαι στις ψυχές των ανθρώπων. Είναι και οι νεκροί, πώς να μιλήσεις εκ μέρους τους;

Το σήμα της έναρξης ότι τα σημερινά δεινά είχαν ξεκινήσει ήρθε τέσσερις μήνες πριν, στην Αθήνα, με το κουδούνισμα του τηλεφώνου. Από το πρωί ήταν ολοφάνερο ότι εκείνη η μέρα είχε διάθεση να παίξει. Στον αίθριο αττικό ουρανό είχε βάλει από μια τούφα σύννεφο μόνο πάνω από την Πεντέλη, την Πάρνηθα και τον Υμηττό.

Όταν στο γραφείο ο καφετζής έβαλε μπροστά μου το φλιτζάνι με τον διπλό ελληνικό καφέ και κοίταξα αν ήταν περιποιημένο το καϊμάκι, του γούστου μου, είδα να με παρακολουθεί ένα μάτι έκπληκτο.

«Σιχτίρ!» είπα και με το δάχτυλο χάλασα το μάτι.

Στο τηλέφωνο ήταν ο Λυκούργος.

«Μου έφεραν έναν ονόματι Φοίβος Παπαγιάννης, από φυσικό θάνατο που μόνο φυσικός δεν είναι», μου είπε, κι εγώ ανακάθισα στην καρέκλα μου.

Τον Λυκούργο τον παραδεχόμουν ως ιατροδικαστή όπως κανέναν άλλον. Αν αυτός έλεγε πως δεν είναι φυσικά τα αίτια θανάτου, ναι, είχαμε πρόβλημα.

«Πες μου», του ζήτησα.

Στη δουλειά, με τον Λυκούργο επικοινωνούμε τηλεγραφικά. Στις μεταξύ μας κουβέντες λέμε και λέμε και λέμε και τελειωμό δεν έχουμε, ενώ στη δουλειά, που πρέπει να μιλάμε, μένουμε στα απολύτως απαραίτητα.

«Μου τον έφεραν από το Κρατικό για νεκροψία. Τα τυπικά.

Το ασθενοφόρο τον είχε πάει στο νοσοκομείο τέζα. Φαινόταν καρδιά. Αλλά δεν ήταν!»

«Τι σε κάνει να το λες αυτό;»

«Θέλεις να σου πω τα μυστικά του επαγγέλματος;»

«Σίγουρα δεν ήταν;»

«Σίγουρα δεν ήταν όπως σε βλέπω και με βλέπεις».

«Λυκούργε... στο τηλέφωνο μιλάμε. Ούτε σε βλέπω ούτε με βλέπεις!»

«Σίγουρα!»

«Τότε τι ήταν; Ποια αιτία θανάτου ανακάλυψες, θηρίο;»

«Κάποιος του είχε φράξει τις εισόδους αέρα. Και τη μύτη και το στόμα».

«Είχε το θύμα σημάδια πάλης;»

«Ούτε τον ελάχιστο μώλωπα! Πέρα από μια μικροκάκωση στο στήθος που φαίνεται να προκλήθηκε σε μια προσπάθεια ανάνηψης. Έδειχνε να κοιμάται σαν πουλάκι».

«Έλα, μωρέ Λυκούργε, λες ότι έτσι κάθισε να τον πεθάνουν από ασφυξία;»

«Περιμένω τις τοξικολογικές. Βάζουμε στοίχημα πως θα αποδειχτεί ότι τον είχαν αναισθητοποιήσει προηγουμένως; Να μου τρυπήσεις τη μύτη αν δεν είναι έτσι!»

Αυτή ήταν η αρχή. Μια αρχή τέλος πάντων. Μπήκαμε στο χορό. Είχαμε να κάνουμε με έγκλημα. Καραμπινάτα προμελετημένο, ώστε να φανεί ο θάνατος φυσικός.

«Φωτιές με άναψες!» είπα στον Λυκούργο. Βιαζόμουν να κλείσω το τηλέφωνο και να τρέξω, να προλάβω να αναθέσουν σ' εμένα τη γαργαλιστική υπόθεση.

«Μου άναψες. “Μου” λέμε στην Αθήνα, Σουλτάνα!»

Τι ήταν που έκανε αυτό το έγκλημα διαφορετικό θα το έβρισκα ύστερα από τέσσερις μήνες. Εκείνη τη στιγμή, φυσικά, δεν το ήξερα. Όπως συμβαίνει συχνά, όταν έχει ξεκινήσει μια ιστορία για τα καλά κι εσύ ακόμη κοιμάσαι του καλού καιρού στα προηγούμενα.

Ο λόγος που η υπόθεση αυτή με συντάραξε δεν ήταν επειδή με έπιασε στον ύπνο. Στα πενήντα μου χρόνια με ανάγκασε να αναθεωρήσω τις αρχές και τις αξίες μου, κι αυτό είναι τρομακτικό. Με τρώμαξε η οδύνη τού να συγκρούεσαι με τον εαυτό σου σε βαθμό που να αδειάζεις με τον κουβά από την ψυχή σου αυτά που πήρε χρόνια να φορτώσεις. Με γυμνά χέρια έπιασα τα πύρινα καρφιά του παρελθόντος. Δεν κήηκα μόνο. Κατέστρεψα, η ίδια, τα αποτυπώματά μου.

Είχε μια βιαιότητα πάνω μου αυτό το έγκλημα, που κανένα άλλο με το οποίο ασχολήθηκα στα είκοσι δύο χρόνια αστυνομικής καριέρας δεν είχε. Όταν το έλυσα, Σερχάτ, με άφησε στα σκαλιά ανήμπορη να αντιμετωπίσω στο μέλλον ένα νέο έγκλημα από το φόβο μήπως και η νέα υπόθεση χρειαστεί τον παλιό μου εαυτό. Τι θα βρει από τον παλιό μου εαυτό, είναι το ερώτημα. Τι υπάρχει σήμερα από τη Σουλτάνα της γιαγιάς Σουλτάνας.

Τι θα έλεγα, Σερχάτ, στη γιαγιά Σουλτάνα αν ζούσε;

Όταν ολοκληρώθηκε κι έφυγε η υπόθεση από τα χέρια μου, τότε το έσκασα, πήρα την καλοκαιρινή μου άδεια στη μέση του χειμώνα και ήρθα στο καταφύγιο της Κερασούντας. Ύστερα από σκέψη, πολύ συνειδητά, επέστρεψα ξανά στην πηγή για να πάρω τα βήματα ένα ένα ξανά προς τα εμπρός.

Με την ελπίδα να ανακαλύψω στο δρόμο τη Σουλτάνα.

Η Κερασούντα σου, Σερχάτ, δεν είναι η Κερασούντα μου.
Η δικιά μου είχε και ελληνορθόδοξους Πόντιους.

Μεταξύ μας, και η δικιά σου Κερασούντα έχει. Δεν μπορείς να ξεφύγεις, ξάδερφε, από το ότι τα παιδιά σου, τα εγγόνια και τα δισέγγονά σου, κι ακόμα μακρύτερα στο μέλλον, οι απόγονοί σου θα έχουν στο τούρκικο αίμα τους και αίμα ελληνικό.

«Να το χαίρονται!» έτσι θα έλεγε η γιαγιά μου η Σουλτάνα, με ελάχιστη ανωτερότητα. Πόση δύναμη χρειάζεται για να μη φανερώσεις την ικανοποίηση ότι, ενώ σε διώξανε, εσύ υπάρχεις;

Περπατώντας στη σύγχρονη Κερασούντα, με δυσκολία σχηματίζω στο μυαλό μου την εικόνα της πόλης των αρχών του προηγούμενου αιώνα. Τα κτίρια είναι ντουβάρια. Ψυχή παίρνουν από τους ανθρώπους που τα κατοικούν. Από τις εκπνοές τους, με τον αέρα που βγάζουν από μέσα τους. Τα παλιά κτίρια της Κερασούντας, που έχουν διασωθεί στο χρόνο, μου επιστρέφουν θαμπές τις ελληνικές ανάσες τους.

Το παλιό σχολαρχείο της γιαγιάς Σουλτάνας και της μάνας σου της Οζγκιούρ, την εποχή που ήταν Ευδοκία, λες και παρακαλούσε να ξανακούσει λίγα ελληνικά. Μου ήρθε στο στόμα το παραδοσιακό ποντιακό τραγούδι με το οποίο, όταν είχε κέφια, με υποδεχόταν η γιαγιά στο Κρουονέρι, στο προσφυγικό χωριό μας έξω από την Καβάλα. Κουρουτζού το βρήκαμε το χωριό να ονομάζεται. Έτσι το λέγανε και οι Τούρκοι που το κατοικούσαν πρώτα, πριν από την Ανταλλαγή, έτσι κι εμείς το λέμε ακόμη.

Όταν το λεωφορείο του ΚΤΕΛ μ' έφερε στο Κουρουτζού

από το σχολείο μου στην Καβάλα και μ' έβλεπε η γιαγιά να κατεβαίνω, την έπιανε, άμα ήταν στις καλές της, κι άρχιζε:

*Πορπατεί και πάει τίκια
η τρυγώνα η κορόνα,
τ' ορταρόπα τσ' είν' τιφτίκια,
η τρυγώνα η κορόνα.*

Όταν με υποδεχόταν έτσι η γιαγιά μου, δε μ' άρεσε καθόλου.
«Σώπα, καλέ γιαγιά!»

Ντρεπόμουν τον κόσμο στο λεωφορείο. Εκείνη δεν τους ντρεπόταν, γι' αυτούς, για να την ακούσουν, το έλεγε.

*Η τρυγώνα με τ' ορτάρια,
η τρυγώνα η κορόνα
πάει σ' ορμάν σωρεύ' χορτάρια,
η τρυγώνα η κορόνα.*

Μουτρωμένη έπαιρνα το δρόμο για το σπίτι. Η γιαγιά γέλαγε και μ' έδειχνε στους επιβάτες στο λεωφορείο.

*Ακεί πέραν ήλιος έν'
η τρυγώνα τίνος έν'
πάει ησαΐα κι ιρεάζ τα ζα
και μαραΐναντ' τα δέντρα.*

Τη φορά που πρωτοεπισκέφθηκα το σχολαρχείο της στον Πόντο –πώς γίνεται, βρε Σερχάτ, και βγαίνουν στην επιφάνεια, και όχι μόνο βγαίνουν αλλά, απρόσμενα, σου αρέσουν κιόλας πράγματα που απέρριπτες–, μου ήρθε και απήγγειλα στο προαύλιο με στεντόρεια φωνή το δημώδες άσμα της γιαγιάς. Τι αισθάνθηκα; Χαρά! Νομίζω το ίδιο θα έλεγε και το κτίριο αν είχε στόμα να μιλήσει.

«Το επέστρεψες, τσικάρι μ’*! Μπράβο!» ήταν το σχόλιο της γιαγιάς όταν της το είπα μετά.

Δεν το ήθελαν. «Σους! Γκιτ!» βγήκε ο Τούρκος φύλακας και μ’ έδιωξε.

Έφυγα!

Έφυγα. Οπουδήποτε πήγαινα. Με καλούσαν οι παλιές φωτογραφίες της Κερασούντας, με απόδιωχναν οι νέες. Σταμάτησα να τραβώ φωτογραφίες. Ως ενθύμια του ταξιδιού μου κράτησα τις παλιές: Μία, μετρημένα μία, οικογενειακή, αρκετές αγορασμένες, πολλές κλεμμένες από λευκώματα. Τα παλιά σπίτια που σώθηκαν τράβηξα μόνο, από φόβο μήπως μέχρι το επόμενο ταξίδι μου χαθούν κι αυτά στο χρόνο. Πίσω στο σπίτι, στο Κουρουτζού, τοποθέτησα τις φωτογραφίες δίπλα δίπλα, το ένα κτίριο δίπλα στο άλλο, και διαμόρφωσα μια χειροποίητη εικόνα κάποιας παλαικής ανύπαρκτης πολιτείας.

Σ’ εκείνη την Κερασούντα ακόμη διεξάγονται κωπηλατικοί αγώνες, ακόμη εμψυχώνονται οι κωπηλάτες στα ποντιακά, ο Εύξεινος Πόντος επιστρέφει στη στεριά τη βοή ποντιακού πλήθους, η Φιλαρμονική, για να «ξεσταθεί», παίζει δικούς μας σκοπούς, και στον Άγιο Νικόλαο, στην εκκλησιά που δεν κατοικεί πλέον σ’ αυτήν ο άγιος, έχουν μείνει, για να με υποδεχτούν, θεϊκές μυρωδιές από παλιές λειτουργίες και στολισμένους Επιτάφιους.

Θέλει κόπο να βρω την πόλη μου στην πόλη σου, Σερχάτ.

Οι καρτ ποστάλ της Κερασούντας στην αρχή του εικοστού αιώνα και τα ταχυδρομικά δελτάρια της ίδιας εποχής δε με βοηθούν πολύ. Δίνουν μιαν ασπρόμαυρη εικόνα και βγάζουν τον δικό τους απόηχο πόλης αυτά, έναν ήχο που, ξεθωριασμένος από το χρόνο, χτυπάει σ’ αυτιά μου σαν αναστεναγμός και με λυπεί.

Θέλησα να ξαποστάσω μια στάλα σε μιαν από τις πλατείες

* Καρδιά μου (ποντιακά).

σας. Άραγε υπήρχε τότε; Ξαπόσταινε εδώ και η γιαγιά μου; Την έφερε η μάνα της σ' αυτό το ίδιο σημείο, αναρωτήθηκα, αυτό που πατάω σήμερα, ανήξερα ότι θα ερχόταν σύντομα μια μέρα που θα χανόταν; Πού να φανταστεί τότε ότι θα ερχόταν μια μέρα, μιαν άλλη μέρα, που θα στεκόταν στο ίδιο σημείο της πλατείας η απόγονή της, άγνωστη μεταξύ αγνώστων, και θα την αναζητούσε! Χάθηκε στην Κερασούντα η προγιαγιά. Κάθομαι και μυρίζω τον αέρα της. Σαν ανάμνηση σαν αίσθηση σαν αύρα, κάτι θα έχει απομείνει, δεν μπορεί.

Στη γιαγιά Σουλτάνα, επιστρέφοντας, δεν είχα μιαν απάντηση να δώσω, αν η μάνα της πρόλαβε να φέρει στον κόσμο το μωρό ή χάθηκαν μαζί το '21. Μπορεί, είχε περάσει η σκέψη απ' το μυαλό μου, το μωρό εκείνο να είναι ο συνομήλικός του Τούρκος που κάθετα στο απέναντι παγκάκι και με παρατηρεί τόση ώρα και με γνωρίζει. Μπορεί και να γνωριζόμαστε! Πού ξέρεις! σκέφτηκα και μου ξέφυγε ένα χαμόγελο.

Το παρεξήγησε και με πλησίασε...

Η γιαγιά Σουλτάνα, στο σπίτι μας στο Κουρουτζού, έβαλε σε κορνίζα τη φωτογραφία μου που με δείχνει στην πλαγιά με τις φουντουκιές. Κρατάω έναν κορμό φουντουκιάς και κοιτάω στα μάτια το φακό. Εμένα δε μου αρέσει η συγκεκριμένη φωτογραφία και το είχα πει στη γιαγιά. Αλλά το έκανε. Ήταν γι' αυτήν η απόδειξη ότι επέστρεψε η σπορά της στη γη του πατέρα της. «Να, εδώ είναι η Σουλτάνα μου, στα κτήματα του προπάππου της», έλεγε δείχνοντας τη φωτογραφία σε όλους.

Δε μου αρέσει γιατί την ίδια στάση, να αγκαλιάζω έναν κορμό, αλλά πεύκου, είχα σε μια φωτογραφία μου από σχολική εκδρομή. Μήπως φανεί ανέμελη κι αυτή της Κερασούντας ήταν η αντίρρησή μου.

Μόνο στο σπίτι της Οζγκιούρ, που υπήρξε το πατρικό της γιαγιάς μου, αισθάνομαι καλά στην Κερασούντα.

«Σπίτι σου να το 'χεις», με είχε καλωσορίσει η μητέρα σου, Σερχάτ, στα ποντιακά. «Άμον το σπίτι σ'», είχε πει, θυμάσαι;

Ακόμη τότε δεν είχε χτιστεί στην αυλή το σπίτι του Αϊγκιούν. Ήταν όπως παλιά. Το είχα βγάλει φωτογραφίες και τις είχα βάλει μαζί με τις παλιές της Κερασούντας. Αναπόσπαστο κομμάτι της παλαικής ανύπαρκτης πολιτείας που σου έλεγα.

«Θεία Ευδοκία ή θεία Οζγκιούρ θέλεις, θεία, να σε λέω;» ήταν από τα πρώτα που την είχα, θυμάμαι, ρωτήσει.

«Μόνο για την καλομάνα* σ' και τον Θεόν είμαι Ευδοκία», είχε γελάσει η θεία μου, «για τε σεν είμαι Οζγκιούρ».

«Τι;» είχε βγει από τα ρούχα της η γιαγιά όταν της είπα πως διάλεξε για μένα το όνομα Οζγκιούρ. «Πες της ότι δικό μου εγγό-νι είσαι και, για μας, θα είναι Ευδοκία! Ο κόσμος να χαλάσει!»

Εγώ την έλεγα θεία Οζγκιούρ.

«Γύρνα, γύρνα», με ξεπροβόδιζε η Οζγκιούρ στις βόλτες μου στην Κερασούντα. «Αμ δε θα φτάσεις!» Σαν να την ακούω! Έχω τη φωνή της στ' αυτιά μου: «Κλοστ, κλοστ, ακόμαν κε πίες για!»

«Θεία Οζγκιούρ, πες μου κι εσύ για τους προπάππους μου», την είχα παρακαλέσει.

«Οουου πόσο μακριά πας και δεν αντέχω!»

«Θεία Οζγκιούρ, θέλω να μου τα πεις για να τα θυμάμαι».

«Τι με ρωτάς εμένα, ψυ' μ';** Εγώ έμεινα στα πολύ παλιά. Τότε που ο θεός μας ήταν θεός μας. Στα πριν τον κάνει η αδελφή μου άντρα της. Όταν όλα ήτανε στη θέση τους».

«Ε, για τα τότε πες μου, που ήταν όλα στη θέση τους».

«Πάει! Έφυγαν από τη θέση τους. Κουνήθηκαν οι ζωές μας, τι τα θες!»

* Γιαγιά.

** Ψυχή μου (χαϊδευτικό).

«Η γιαγιά λέει», πήγα να την προκαλέσω για να ανοίξει το στόμα της και να μου τα πει, «ότι η δική σου η ζωή δεν κουνήθηκε δα και πολύ. Ότι, από τις δυο σας, αυτή ήταν που πέρασε τα δεινά. Που έφυγε».

Η Οζγκιούρ δε μίλησε, το άφησε να περάσει ασχολίαστο, και με ανάγκασε να προχωρήσω κι άλλο:

«Στα πούπουλα την έβγαλες σε σύγκριση με αυτήνα, έτσι λέει η αδελφή σου».

Με το που το άκουσε, η θεία έχασε αυτό το γαλήνιο στην έκφραση που τη χαρακτήριζε, εκείνο το πειθήνιο στη Μοίρα που είχε. Ζωντάνεψε. Δεν είχε όμως θυμό όταν μίλησε, ούτε παρόνοιο η φωνή της.

«Πούπουλο το λέει στα δεκαπέντε σου, σε μια νύχτα, να γίνεις μια άλλη αν θες να ζήσεις; Εύκολο είναι ν' αλλάξεις οικογένεια, εθνικότητα, θρησκεία, σαν να περνάς απέναντι; Έτσι, σαν να πηγαίνεις από τον ένα δρόμο στον άλλο, τόσο απλά και γρήγορα; Αι-ντε μην ανοίξω το στόμα μου!» είπε η Οζγκιούρ και το σούφρωσε για να το εμποδίσει να ανοίξει κι άλλο. «Από μικρή την έτρωγε ο πισινός της, γι' αυτό το μυαλό της το έχει στα μαλακά και στα πούπουλα», παρ' όλη την προσπάθεια της ξέφυγε.

Ρε συ, Λυκούργε», του είπα απ' το τηλέφωνο, «τι γίνεται εδώ; Πέντε χέρια γλωρίνη έχουν περάσει τον τόπο του εγκλήματος! Να σου πέσει στο πάτωμα η μπουκιά, να σκύψεις να την πάρεις να τη φας!»

Είχα τσακιστεί να πάω εκεί όπου βρέθηκε το θύμα, ο Φοίβος Παπαγιάννης, γιατί ήξερα ότι με την... περιφορά στο Κρατικό είχε χαθεί πολύτιμος χρόνος.

«Τα στοιχεία έχουν κάνει φτερά», τον ενημέρωσα. «Με πρόλαβαν οι καθαρίστριες. Στις πολυεθνικές, μη δουν πτώμα στις τουαλέτες τους, πρέπει να σφουγγαρίσουν!»

«Κοίτα μη σε πιάσει το πατριωτικό σου», επιχείρησε να με νουθετήσει ο Λυκούργος. «Σουλτάνα, επειδή σε ξέρω, μην τους αρχίσεις το κήρυγμα!»

«Άσε η περίεργειά τους! Όλη η εταιρεία πέρασε να δει το πτώμα. Όλοι αφήσανε το δακτυλικό τους αποτύπωμα!»

«Κάθε μέρα έχουν την ευκαιρία να βλέπουν το διευθυντή προσωπικού τους να τα έχει κακαρώσει;»

«Μα κι αυτός ο χριστιανός, στην τουαλέτα! Δε βρήκε άλλο, καλύτερο μέρος να τον σκοτώσει; Ένα από τα πρώτα που πρέπει να δούμε είναι η επιλογή του τόπου του εγκλήματος».

Ο Λυκούργος δε μου απάντησε. Με τη σιωπή του ήταν σαν να μου έλεγε: «Θέλεις κάτι άλλο;»

«Ναι, να σου πω, χρειάζομαι την αναφορά σου το ταχύτερο. Ξεψάχνισέ τον...»

«Όλους τους ξεψαχνίζω!»

«Ναι, μάτια μου, εννοώ πως ό,τι μου πεις θα με βοηθήσει.

Σ' εσένα στηρίζομαι, γιατί από δω, από την πολυεθνική, δε θα δω χαίρι».

Όταν ενημερώθηκα ότι το θύμα εργαζόταν ως διευθυντής προσωπικού σε μιαν από τις πιο πρωτοκλασάτες πολυεθνικές στην Ελλάδα, που τα προϊόντα της είναι σε κάθε ντουλάπι νοικοκυράς, ανατρίχιασα.

«Τι δουλειά έχει η μύγα μες στο γάλα;» είπα το βράδυ στον Λυκούργο.

Δεν είχα πατήσει ποτέ πριν το πόδι μου σε πολυεθνική επιχείρηση.

Με το καλημέρα φάνηκε η δουλειά.

«Η κυρία Άννα Καπαγιαννίδου από την Αστυνομία θέλει να σας δει», ανακοίνωσε στο εσωτερικό τηλέφωνο η κοπέλα στην υποδοχή.

«Σουλτάνα, κοριτσάκι μου! Όχι Άννα! Σουλτάνα Καπαγιαννίδου!»

«Περάστε. Θα σας συνοδεύσω», μου είπε ξερά.

Με τον... αυτόν που έχω τέλος πάντων, σωματότυπό μου, υπέμεινα τον εξευτελισμό να διασχίσω όλη την εταιρεία στο πλάι μιας λεπτότατης, πανύψηλης κοπέλας με ένα τόσο δα ρουχαλάκι. Με άφησε συνοφρυωμένη έξω από την πόρτα του διευθυντικού συμβούλου.

«Περάστε!» μου είπε χαμογελώντας και με τσάκισε.

Εχει μπροστά της μια ολόκληρη νύχτα για να κάνει μια καινούργια αρχή... Γι' αυτή τη νύχτα επιλέγει να επιστρέψει στις ρίζες της, στην Κερασούντα του Πόντου. Σε ένα μοναχικό καφενείο, καθισμένη απέναντι από τον Τούρκο ξάδερφό της Σερχάτ, για να βυθίζεται στα θαλασσιά μάτια του που της θυμίζουν τη γιαγιά της, η Σουλτάνα περιμένει να πέσει το σκοτάδι για να ξεκινήσει, με οδηγό της το σήμερα, την κατάβαση σε γεγονότα παλιά, ανθρώπους που πέρασαν, κομμάτια Ιστορίας, μνήμες, συναισθήματα. Με την ελπίδα ότι την αυγή θα ξημερώσει μια νέα μέρα. Τη νύχτα που γύρισε ο χρόνος, τη νύχτα που γίνεται πενήντα χρόνων και ξεκινάει το δεύτερο μισό της ζωής της, θα συναντήσει το παρελθόν της και θα απελευθερωθεί.

Μεγαλωμένη από τη γιαγιά της στο παλιό Κουρουτζού, το καπνοχώρι της Καβάλας, καταφύγιο των προσφύγων του Πόντου, κουβαλάει το βάρος του εκτοπισμού των δικών της και ένα οικογενειακό μυστικό που την εμποδίζει να ζήσει το παρόν ελεύθερη. Μια κοριτσιόστικη πλεξούδα και ένα έγκλημα στη σύγχρονη Αθήνα θα είναι η αφορμή για να ανοίξει το παλιό, σκουριασμένο κουτί από μπσκοτά...

Ένα αλψμόνιπο ταξίδι στην ιστορία ενός λαού που κρατάει τη μνήμη της χαμένης πατρίδας του, και, ταυτόχρονα, το πορτρέτο μιας σύγχρονης γυναίκας που βρίσκει τη δύναμη να χαράξει τον δικό της δρόμο στη ζωή. Που μπόρεσε και... γύρισε το χρόνο!

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.
ΤΑΤΟΙΟΥ 121, 144 52 ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΤΗΛ.: 210 28 04 800 • FAX: 210 28 19 550
www.psichogios.gr • e-mail: info@psichogios.gr

ISBN 978-960-453-680-1

ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ: 08221

ΔΙΑΒΑΖΩ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΓΙΑΤΙ ΚΟΙΤΑΖΟΝΤΑΣ ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΒΛΕΠΩ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ